

บทที่ 4

สรุป และ เสนอแนะ

เมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้นำเอาหลักการระบอบประชาธิปไตยมาใช้ โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดปกครองประเทศ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งโดยทางอ้อมขึ้นเป็นครั้งแรก หลังจากทีประกาศใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับที่ 3 เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2476 แต่หลังจากนั้นพระราชบัญญัติการเลือกตั้งได้บัญญัติให้ใช้การเลือกตั้งโดยทางตรง และได้จัดให้มีการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตถึง 4 ครั้ง คือการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 และเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 สำหรับการเลือกตั้งโดยทางตรง และใช้ระบบการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตในครั้งสุดท้ายนั้น ได้จัดให้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 และเป็นกาเลือกตั้งเพิ่มเติมเฉพาะใน 47 จังหวัด การเลือกตั้งในครั้งนี้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองเป็นครั้งแรก เนื่องจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ได้ให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ จึงเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกที่พรรคการเมือง ได้มีบทบาทในทางการเมืองของประเทศ แต่พรรคการเมืองของไทย ยังไม่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงในทางการเมืองและการเลือกตั้ง เพราะพรรคการเมืองยังเป็นของใหม่สำหรับประชาชนอย่างมาก หลังจากนั้นมา ได้จัดให้มีการเลือกตั้งอีก 6 ครั้ง แต่ได้เปลี่ยนไปใช้ระบบการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตตลอดมา จากการศึกษาลักษณะของการใช้สิทธิในการออกเสียงของประชาชนชาวไทยที่ผ่านมามีถึง 11 ครั้งนี้ ไม่อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนสนใจการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตหรือรวมเขตมากกว่ากัน คงจะศึกษาได้จากตารางของผู้อยู่ไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	การใช้สิทธิในการเลือกตั้งของประชาชน		คิดเป็นร้อยละ
		จำนวนผู้มีสิทธิ	จำนวนผู้ใช้สิทธิ	
1	15 พย. 2476	4,278,231	2,773,532	41.45
2	7 พย. 2480	6,123,239	2,462,535	40.22
3	12 พย. 2481	6,310,172	2,210,372	35.03
4	6 มค. 2489	6,431,827	2,091,988	32.52
5	5 สค. 2489	5,819,662	2,026,823	34.92
6	29 มค. 2491	7,176,891	2,117,464	26.53
7	5 มีย. 2492	3,518,276	870,208	24.72
8	26 กพ. 2495	7,620,591	2,961,291	38.76
9	26 กพ. 2500	9,859,039	5,668,566	57.50
10	15 ธค. 2500	9,917,417	4,380,113	44.06
11	10 กพ. 2512	14,820,180	7,286,832	49.16

ที่มา:- กรมมหาดไทย รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กระทรวงมหาดไทย เล่มที่ 1 เล่มที่ 2 และรายงานวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งฯ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ของกรมการปกครอง

หมายเหตุ

ครั้งที่ 5 เป็นการเลือกตั้งเฉพาะใน 47 จังหวัด

ครั้งที่ 7 เป็นการเลือกตั้งเฉพาะใน 19 จังหวัด

จากตารางแสดงผลการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 11 ครั้งนี้ บางครั้งประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตมากกว่าที่ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขต แต่ในการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตบางครั้งประชาชนกลับไปใช้สิทธิออกเสียงมากกว่าการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตด้วย เช่นการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 มีประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงถึง 40.22 % ซึ่งมากกว่าการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2492 และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 ซึ่งมีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 26.53 % 24.72 % และ 38.76 % ตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกันการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 และเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 การเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 และการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 นั้น ประชาชนได้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตทุกครั้ง ดังนั้นจึงเกิดปัญหาที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า ประชาชนชาวไทยสนใจการเลือกตั้งโดยวิธีใดมากกว่ากัน อย่างไรก็ตาม แนวโน้มผลการเลือกตั้งจะไม่สามารถชี้บอกได้ว่า ประชาชนสนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระบบใดมากกว่ากัน แต่ถ้ามองดูแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาชนในจังหวัดพระนครไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งน้อยที่สุดในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 และการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 นั้น (ดูตารางหน้าต่อไป) อาจเป็นเพราะประชาชนในจังหวัดนี้มีความรู้สึกว่าจะไม่ตองพึ่งพายุแทนราษฎร และได้รับความรู้ทางการเมืองอยู่เสมอ รวมทั้งอยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ทางการเมือง ได้เห็นพฤติกรรมทางการเมืองและการบริหารอย่างสม่ำเสมอจนอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการทำงานของผู้นั้นอย่างยิ่ง จึงไม่ให้ความสนใจแก่การเลือกตั้งเท่าที่ควร ดังจะพิจารณาได้จากตารางแสดงการไปใช้สิทธิของประชาชนในจังหวัดพระนครในการเลือกตั้งทั้ง 11 ครั้ง ดังนี้

ตารางแสดงการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัดพระนคร

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	จำนวนผู้มีสิทธิออก เสียงเลือกตั้ง	จำนวนผู้ใช้สิทธิออก เสียงเลือกตั้ง	คิดเป็นร้อยละ
1	15 พย. 2476	131,728	25,626	19.45
2	7 พย. 2480	201,695	58,763	29.13
3	12 พย. 2481	211,676	58,694	27.73
4	6 มค. 2489	339,011	88,353	24.35
5	5 สค. 2489	332,526	94,403	28.39
6	29 มค. 2491	265,433	60,473	22.78
7	5 มิย. 2492	285,580	50,094	16.95
8	26 กพ. 2495	324,933	78,082	23.03
9	26 กพ. 2500	421,942	227,544	53.93
10	15 ธค. 2500	446,813	151,724	33.96
11	10 กพ. 2512	754,117	261,387	34.66

ที่มา:- รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
เล่มที่ 1 2 และ 3 รายงานวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภา ฯ
10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

ปรากฏว่าประชาชนในจังหวัดพระนครได้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ถึง 50% แม้แต่ครั้งเดียว ยกเว้นการเลือกตั้งในครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งไม่เรียบร้อย และการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนในจังหวัดพระนครได้ไปใช้สิทธิออกเสียงมากที่สุดได้ถึง 34.66% นั้น กลับปรากฏว่าเป็นการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศที่จังหวัดพระนครเป็นจังหวัดที่มีประชาชนได้ไปใช้สิทธิออกเสียงน้อยที่สุด

ตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ ในพ.ศ. 2475 ปรากฏว่า การนำเอา ระบอบรัฐธรรมนูญมาใช้ในการปกครองประเทศไม่ได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะตลอดระยะเวลา 41 ปี ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมานี้ ประเทศไทยได้เลิกล้มรัฐธรรมนูญไปแล้วถึง 6 ฉบับ โดยไม่รวมถึงฉบับแก้ไขเพิ่มเติมต่าง ๆ คือ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 พ.ศ. 2495 และรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 เนื่องจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและยกเลิก รัฐธรรมนูญเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมีระยะเวลาไม่น้อยที่ประเทศตกอยู่ในภาวะว่าง รัฐธรรมนูญ โดยใช้การปกครองตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ ทำให้การพัฒนา ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยหยุดชะงักโดยสิ้นเชิง ระบอบประชาธิปไตยจึง ไม่นั่นคง แสดงให้เห็นถึงการขาดเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทย

จากการศึกษาถึงการบริหารงานของรัฐบาลที่จัดตั้งหลังจากการปฏิวัติ รัฐประหารที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลเดิมนั้น ก็ไม่สามารถรักษาอำนาจของตนไว้ได้นาน รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นหลังจากการยึดอำนาจมักขาดเสถียรภาพ เกิดการวุ่นวายทั้ง ภายในคณะรัฐบาลเอง และทำให้การบริหารประเทศยุ่งยากอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะ เสถียรภาพของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยมิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจที่เกิดจากการใช้ กำลังและอาวุธสนับสนุน แต่เสถียรภาพของรัฐบาลขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของรัฐสภา

ซึ่งมีที่มาโดยการเลือกตั้งของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนจึงมีความสำคัญที่สุด การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำหรับประชาชน ที่จะใช้อำนาจ ในการปกครองประเทศโดยผ่านทางสภาผู้แทน แต่จากการศึกษาถึงลักษณะการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทย กลับชี้ให้เห็นว่า ไมว่าจะใช้ระบบการเลือกตั้ง โดยวิธีแบ่งเขตเลือกตั้งหรือรวมเขตเลือกตั้ง หรือจะใช้การเลือกตั้งโดยทางอ้อมหรือโดยทางตรง ก็ไม่อาจทำให้ประชาชนกระตือรือร้น ที่จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ก็ยังเห็นได้จากผลการเลือกตั้งทั้ง 11 ครั้ง (ในหน้า 118) ปรากฏว่า ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ถึงครึ่งของผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด ยกเว้นการเลือกตั้งในครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ที่ถือว่าไม่เรียบร้อยเท่านั้น ที่มีประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 57.50 % ในขณะเดียวกันการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น ผู้ออกเสียงเลือกตั้งมักจะเลือกโดยถือเอาคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครแต่ละคนเป็นสำคัญ ยังจะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ปรากฏว่า ผู้สมัครที่ไม่สังกัดพรรคใด คว้าเลือกตั้งถึง 58 คน ในจำนวนผู้แทนทั้งหมด 160 คน และในการเลือกตั้งครั้งหลังสุด เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ปรากฏว่า ผู้สมัครอิสระที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนถึง 70 คน ในจำนวนผู้แทนทั้งหมด 219 คน และจากรายงานวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งของกรมการปกครองชี้ให้เห็นว่า ประชาชนสนใจที่จะเลือกตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง มีจำนวนถึง 38.53 % และไม่มีความรู้ความเข้าใจระบบพรรคการเมืองเลย รวมกันกับจำนวนผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพรรคการเมืองเพียงเล็กน้อย ซึ่งมีจำนวนถึง 73.85 % เมื่อได้พิจารณาประกอบกับการที่ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้ง 10 ครั้ง ไม่นับการเลือกตั้งในครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อย ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่ถึงครึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด จึงเห็นว่า ความประสงค์ที่จะให้มีระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้นในประเทศไทย คงล้มเหลวลงอย่างสิ้นเชิง เพราะการเลือกตั้งในครั้งที่ 5 ถึง ครั้งที่ 11 นั้น เป็นการเลือกตั้งที่พรรคการเมือง ได้เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งของประเทศแล้ว แม้จะปรากฏว่า การเลือกตั้งที่ใช้ระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยครั้งแรก

เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2469 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตนั้น เป็นการ
 ทดสอบเพื่อเอาชัยชนะในการเลือกตั้งที่พรรคต่าง ๆ ใฝ่พยายามในนโยบายของตนเป็น
 เครื่องมือในการหาเสียงชักจูงประชาชนให้มาลงคะแนนเสียง พรรคการเมืองต่าง ๆ
 มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าถึงประชาชนอย่างมาก เพราะเป็นการปรากฏตัวครั้งแรก
 ของพรรคการเมืองในประเทศไทย แต่ปรากฏว่ามีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
 เพียง 34.92 % เท่านั้น และการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตในครั้งต่อ ๆ มา ตั้งแต่ครั้งที่
 6 ถึงครั้งที่ 11 นั้นก็ปรากฏว่ามีประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ถึง 50
 เปอร์เซ็นต์ ยกเว้นการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นการ
 เลือกตั้งไม่เรียบร้อย และในการเลือกตั้งครั้งหลังสุด ซึ่งได้จัดให้มีการเลือกตั้งใน
 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ภายหลังจากที่ว่างเว้นจากการเลือกตั้งมาเป็น
 เวลา 11 ปี ก็ปรากฏว่าประชาชนได้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพียง 49.16
 เปอร์เซ็นต์ และที่จังหวัดพระนครเป็นจังหวัดที่ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
 น้อยที่สุด คือ 34.66 เปอร์เซ็นต์

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงผลการเลือกตั้งทั้ง 11 ครั้งที่ผ่านมา จะ
 ปรากฏว่าไม่ว่าจะใช้ระบบการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตหรือรวมเขต ผลของการเลือก
 ตั้งก็ไม่แตกต่างกัน เพราะจากการวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งของจังหวัดต่าง ๆ ที่
 ผู้เขียนได้ยกมาศึกษาเปรียบเทียบกันนั้น ปรากฏว่าประชาชนมักจะเลือกบุคคลคนเดียว
 กันเป็นตัวแทนตลอดมา เช่น ในจังหวัดเชียงรายนั้น ถ้าคู่อันดับที่ 1 หน้า 47 ก็จะ
 เห็นได้ว่า พ.อ.นายวรการบัญชา ใ้รับการเลือกตั้งแทบทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือก
 ตั้งโดยวิธีแบ่งเขตหรือรวมเขต หรือถ้าพิจารณาผลการเลือกตั้งของนายบุญช่วย ศรีสวัสดิ์
 และนายบุญผาง ทองสวัสดิ์ ก็พบว่าผู้สมัครทั้งคู่ นี้ก็จะได้รับการเลือกตั้งเสมอ
 ไม่ว่าจะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองใด หรือจะสมัครรับเลือกตั้งโดย
 ไม่สังกัดพรรคใด ส่วนในจังหวัดลำปางนั้น ก็จะพบว่า นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และ
 นายอินทูล วรกุล ใ้รับการเลือกตั้งเสมอมา ตั้งแต่เมื่อมีการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขต

แต่ภายหลังได้ใช้การเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขต และระบบพรรคการเมืองได้เข้ามามี
 ส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครเหล่านั้นมักจะได้รับการเลือกตั้งอยู่เสมอ
 ส่วนการวิเคราะห์การเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตและรวมเขตของจังหวัดอื่น ๆ เช่น
 จังหวัดอุบลราชธานี ขอนแก่น ศรีสะเกษ นครศรีธรรมราช และสงขลา ที่ผู้เขียน
 ใต้นำมาวิเคราะห์ ก็ปรากฏผลเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งในจังหวัดลำปางและ
 เชียงราย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนมากเลือกคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครแต่ละ
 คนโดยไม่คำนึงถึงพรรคการเมือง และจากการวิเคราะห์คะแนนเสียงที่ผู้สมัคร
 ได้รับเลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใต้นำมาศึกษาวิเคราะห์จากการเลือกตั้ง
 ทั้ง 3 ครั้ง คือการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 การเลือกตั้ง
 วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 และการเลือกตั้งในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.
 2512 ปรากฏว่า ผลของการเลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ ส่วนมากประชาชนมิได้
 เลือกนโยบายของพรรคเป็นสำคัญ แต่มักจะปรากฏว่า ผู้เลือกตั้งมักจะเลือกคุณสมบัติ
 ส่วนตัวของผู้สมัครแต่ละคนมากกว่า จึงปรากฏว่าคะแนนที่ผู้สมัครแต่ละพรรคได้รับ
 นั้น ไม่ค่อยจะเกาะกลุ่มกัน หรือบางครั้งผู้สมัครของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง
 ได้รับเลือกตั้งหลายคน และมีคะแนนเสียงเกาะกลุ่มกัน แต่ถ้าพิจารณาผลของการ
 เลือกตั้งในครั้งอื่น ๆ ประกอบแล้ว ก็มักจะปรากฏว่าผู้สมัครเหล่านั้นเคยได้รับ
 การเลือกตั้งแทบทุกครั้ง ผู้สมัครบางคนได้ย้ายสังกัดพรรคอยู่เสมอ แต่ก็ยังคงได้รับ
 การเลือกตั้ง ดังนั้นเมื่อพิจารณาการเลือกตั้งครั้งอื่น ๆ ประกอบจึงมักจะปรากฏว่า
 ประชาชนได้เลือกผู้สมัครเหล่านั้นเพราะคุณสมบัติส่วนตัวนั่นเอง ระบบการเลือกตั้ง
 โดยวิธีแบ่งเขต หรือรวมเขตจึงมีอิทธิพลต่อระบบพรรคการเมืองน้อยมาก ดังนั้นความ
 อ่อนแอของพรรคการเมืองไทยน่าจะมาจากสาเหตุอื่น มิใช่จากระบบการเลือกตั้ง ซึ่ง
 พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. อิทธิพลของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมือง
 เมืองนั้น รัฐธรรมนูญมักจะมีบทบัญญัติเงื่อนไขในการจัดตั้งพรรคการเมืองไว้ด้วย เช่นใน
 วรรคที่ 2 ของมาตรา 32 ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ว่า

"การ จัดตั้งพรรคการเมืองยอม เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง" ¹
 ดังนี้ จะเห็นว่าแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่การที่มี
 บทบัญญัติเงื่อนไขไว้ ทำให้ผู้มีอำนาจในทางการเมืองการปกครองของประเทศในขณะ
 นั้นสามารถตัดสินใจที่จะให้มีพรรคการเมืองหรือไม่ ดังนี้จึงเห็นได้ว่า พรรคการเมือง
 ของประเทศไทยจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ก็เพราะบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและผู้มีอำนาจใน
 ทางการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ อิทธิพลของกฎหมายรัฐธรรมนูญจึงมีอยู่เหนือ
 พรรคการเมืองได้

2. ลักษณะของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อพรรคการเมือง
 มากที่เห็นได้อย่างชัดแจ้งคือ การที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ไม่มีบทบัญญัติบังคับให้
สมัครรับเลือกตั้งต้องสมัครในนามของพรรคการเมือง จึงทำให้มีผู้สมัครอิสระ
 มากมาย เช่น ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 มีผู้สมัคร
 ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดสมัครเข้ารับเลือกตั้งถึง 299 คน และได้รับการเลือกตั้ง
 8 คน ต่อมาเมื่อได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ได้
 มีผู้สมัครที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด สมัครเข้ารับเลือกตั้ง 413 คน และได้รับเลือก
 เป็นสมาชิก 58 คน ส่วนการเลือกตั้งครั้งหลังสุด เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512
 ก็ปรากฏว่ามีผู้สมัครที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด สมัครเข้ารับการเลือกตั้งถึง 592 คน
 และได้รับการเลือกตั้ง 70 คน ซึ่งมีผลทำให้พรรคการเมืองของประเทศไทยอ่อนแอ
 นอกจากนี้การที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการย้ายสังกัดพรรค
 ใดควย ว่า ถ้าสมาชิกพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งใดย้ายสังกัดพรรคแล้ว จะ
 เกิดผลอย่างไร แต่พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง กลับเปิดโอกาสให้มีการย้ายสังกัด
 พรรคใดอย่างอิสระ จึงทำให้สมาชิกไม่เห็นความสำคัญของพรรคการเมือง เพราะ
 สมาชิกสามารถเข้าสังกัดในพรรคการเมืองใดและเมื่อใดก็ได้ตลอดเวลา จึงทำให้
 พรรคการเมืองไม่มีอิทธิพลพอที่จะควบคุมสมาชิกไว้ได้

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 มาตรา 32 วรรค 2

3. พระราชบัญญัติพรรคการเมืองมีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองของประเทศไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเป็นกฎหมายที่ควบคุมการจัดตั้งพรรคการเมือง พร้อมทั้งการบริหารงานของพรรคและการเลิกพรรคการเมืองเอาไว้ด้วย พระราชบัญญัติพรรคการเมืองมักจะมีบัญญัติให้จำนวนสมาชิกที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองไว้เป็นจำนวนน้อย เช่น ในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 และ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ได้กำหนดจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคในระยะเริ่มแรกไว้ 500 คน เมื่อพิจารณาแล้วจึงเห็นได้ว่า เป็นการสนับสนุนระบบพรรคการเมืองหลายพรรค เพราะจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองเพียง 500 คน ก็พอจะทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองได้นั้นเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป เมื่อมีกฎหมายอนุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองได้นั้น จึงมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมาย ทำให้นโยบายของพรรคการเมืองส่วนมากคล้ายคลึงกัน เช่น "...ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 มีพรรคการเมืองต่าง ๆ ส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้งถึง 17 พรรค และในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ก็มีพรรคการเมือง 19 พรรคส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้ง² ส่วนการเลือกตั้งครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ก็มีสมาชิกพรรคการเมือง 12³ พรรคที่เข้าไปแข่งขันกัน การที่มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมายนี้จึงทำให้ประชาชนเกิดความสับสนและยากที่จะตัดสินใจเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองใด จึงมักจะใช้คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครเป็นเครื่องตัดสินใจในการลงคะแนนเสียง

4. ลักษณะของสังคม เศรษฐกิจของประเทศไทย มีอิทธิพลต่อระบบพรรคการเมืองไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากสังคมไทยยึดถือหลักความสัมพันธ์ทางสายโลหิตอย่างแน่นแฟ้น ทำให้เกิดระบบอาวุโสขึ้นภายในครอบครัว ผู้น้อยต้องให้ความเคารพ

² มন্ত্রী เจนวิทย์การ และคนอื่น ๆ , พรรคการเมืองไทยยุคใหม่, หน้า 3 - 6.

³ กลุ่มนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตการณ์เลือกตั้ง, ประเมินผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512, (พระนคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2512.)

และเกรงใจผู้มีอำนาจ โสกว่า จึงทำให้เกิดนิสัยไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่มีความคิดเห็นเป็นของตนเองในที่สุด เพราะในขณะที่อยู่ในครอบครัวนั้น มักจะต้องอาศัยคำแนะนำ หรือคำยินยอมของผู้มีอำนาจภายในครอบครัว ในการทำกิจการใด ๆ ดังนั้นจึงเห็นไควความบุคคลส่วนมากถูกอบรมให้ต้องฟังพยานอื่น ต้องฟังคำสั่ง และคำแนะนำจากผู้อื่นเสมอ เมื่อนิสัยเช่นนี้ติดตัวมาตั้งแต่เล็ก จึงทำให้ประชาชนในชาติมีนิสัยที่คล้ายคลึงกัน เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อประชาชนจำเป็นจะต้องแสดงความคิดเห็นในการปกครองประเทศควยการเลือกผู้แทนจากพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง จึงทำให้ไม่สามารถตัดสินใจที่จะเลือกผู้สมัครคนใด จึงมักจะต้องอาศัยคำแนะนำของญาติพี่น้อง หรือเพื่อน บางครั้งก็ทำตามคำแนะนำของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ดังนั้นการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทย จึงไม่ได้ให้ความสำคัญแก่พรรคการเมืองมากนัก แต่มักจะสนใจคุณสมบัติส่วนตัวมากกว่า ประกอบกับการที่มีทัศนคติที่ถือว่า การปกครองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจ ประชาชนส่วนมากจึงมิได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการปกครองเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีนิสัยขาดความกระตือรือร้นที่จะรวมกลุ่มทางการเมืองโดยการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา และการให้ความสนใจแก่การเลือกตั้งน้อยมาก จึงปรากฏว่า ประชาชนได้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ แม้แต่ครั้งเดียว ยกเว้นการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อย

ประกอบกับการที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีฐานะที่ยากจน เพราะต้องอาศัยการเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงเป็นการขัดขวางมิให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองเท่าที่ควรควย ลักษณะทางเศรษฐกิจจึงมิได้ส่งเสริมการเมืองระบบพรรคประชาชนไม่มีโอกาสเรียนรู้เรื่องของการเมืองและระบบพรรคการเมือง ดังนั้นเมื่อจำเป็นจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ เช่น การเลือกตั้งผู้ที่จะเข้าไปบริหารประเทศแทนตน ประชาชนส่วนมากจึงลงคะแนนเสียงโดยถือเอาคุณสมบัติ

ส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพรรคการเมืองนั้นเอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าลักษณะของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อระบบพรรคการเมืองอย่างยิ่ง

5. ลักษณะของการเมืองของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อระบบพรรคการเมืองอย่างมาก จากการศึกษาถึงการเมืองการปกครองประเทศไทยที่ผ่านมา จะเห็นว่าผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจจริงที่จะส่งเสริมระบบพรรคการเมือง ทั้งนี้เพราะไม่เห็นความสำคัญของระบบพรรคการเมืองนั้นเอง เนื่องจากผู้นำทางการเมืองเหล่านั้น ไม่ได้อาศัยพรรคการเมืองเป็นวิถีทางเข้าสู่อำนาจ แต่กลับอาศัยกำลังและอาวุธเป็นเครื่องสนับสนุนอำนาจของตน เมื่อเกิดการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นครั้งใด ผู้ที่จะเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลใหม่ มักจะเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะรัฐประหาร หรือเป็นผู้ที่คณะปฏิวัติ รัฐประหารสนับสนุนอยู่ โดยมิได้เข้าไปมีอำนาจทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมิได้ได้รับความเชื่อถือจากผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย การปฏิวัติรัฐประหาร แต่ละครั้งจึงมีผลให้ระบบพรรคการเมืองต้องหยุดชงักลงควย ทำให้ระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยไม่มีโอกาสที่จะวิวัฒนาการไปสู่ความเข้มแข็งเป็นมีกแผนมั่นคง เหมือนพรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาถึงระบบการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตและรวมเขตที่ประเทศไทยได้เคยนำมาใช้ทั้ง 2 วิธี จะเห็นได้ว่า การกำหนดเขตเลือกตั้งทั้ง 2 วิธีไม่มีผลต่อการลดจำนวนพรรคการเมืองหรือทำให้พรรคการเมืองมีระเบียบวินัยดีขึ้นแต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่า ระบบการเลือกตั้ง มีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองน้อยมาก ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงใช้ความสามารถส่วนตัวของผู้สมัครเป็นเกณฑ์ในการลงคะแนนเสียงให้ แม้ว่าพรรคการเมืองจะเข้าไปมีบทบาทในการเลือกตั้ง แต่ประชาชนชาวไทยส่วนมากยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพรรคการเมืองไม่มากนัก และสนใจพรรคการเมืองน้อยมาก ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่จะเอาระบบพรรคการเมืองมาใช้ให้เป็นประโยชน์

แก่การปกครองประเทศ ควรจะนำเอาระบบการเลือกตั้งมาช่วยให้มีการลดจำนวนพรรคการเมืองให้เหลือน้อยพรรค โดยการใช้นโยบายของเขตเลือกตั้ง และวิธีการลงคะแนนเสียง ดังนี้⁴

ในเรื่องขนาดของเขตเลือกตั้งนั้น เมื่อจะนำเอาระบบการเลือกตั้งโดยวิธีรวมเขตมาใช้ก็ต้องกำหนดเขตแต่ละเขตให้กว้างพอสมควร และจะต้องมีขนาดเท่า ๆ กัน เมื่อได้กำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนใดกี่คนแล้ว ก็จะต้องกำหนดให้เขตเลือกตั้งทุก ๆ เขตมีผู้แทนเท่ากันด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความเสมอภาคกันในการออกเสียงเลือกตั้ง และการมีผู้แทนใดเท่ากัน เช่น เมื่อได้กำหนดให้จังหวัดนครราชสีมาเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนใด 9 คน ก็ควรกำหนดเขตอื่น ๆ ใดใหญ่เท่ากับเขตนครราชสีมาด้วย โดยอาจจะรวมเอาจังหวัดเล็ก ๆ ที่มีผู้แทนใดน้อยหลาย ๆ จังหวัดรวมกันเข้าจนกว่าจะมีผู้แทนใดเท่ากับเขตนครราชสีมา เช่น อาจรวมเอาจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีผู้แทนใด 3 คน จังหวัดราชบุรี มีผู้แทนใด 3 คน จังหวัดเพชรบุรีมีผู้แทนใด 2 คน และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีผู้แทนใด 1 คน⁵ โดยรวมเอาจังหวัดทั้ง 4 นี้ เข้าเป็นเขตเลือกตั้งเดียวกัน การที่กำหนดให้เขตเลือกตั้งแต่ละเขตกว้างมากเช่นนี้ จะเป็นการป้องกันมิให้ผู้สมัครเลือกตั้งแต่ละคนใช้ความสามารถส่วนตัวในการหาเสียงหรือชักจูงให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้ ถึงแม้ว่าผู้สมัครนั้นจะเป็นผู้มีชื่อเสียงหรือมีอิทธิพลมาก แต่ก็ไม่สามารถฉ้อฉลของคนที่บังคับให้ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้แก่ตนได้

⁴ อ่านรายละเอียดเรื่อง "ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย" โดย พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์ หน้า 49-51

⁵ กรมการปกครอง, รายงานผลการวิเคราะห์การเลือกตั้งฯ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2511, (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2513)

ส่วนวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่จะช่วยส่งเสริมระบบพรรคนี้ ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับอาจารย์ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์ที่ว่า "...การลงคะแนนเสียงจะต้องเป็นแบบบัญชีรายชื่อที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ คือหมายถึงผู้เลือกตั้งคนหนึ่งจะต้องลงคะแนนเสียงให้กับบัญชีรายชื่อหนึ่งทั้งหมด โดยวิธีการลงคะแนนเสียงตามบัญชีรายชื่อนี้ จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้น..."⁶ เพราะพรรคการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการเสนอบัญชีรายชื่อผู้สมัคร เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนที่พึงมีได้ เช่น ถ้ากำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ มีผู้แทนได้ 5 คนแล้ว พรรคการเมืองจะต้องเสนอบัญชีของสมาชิกพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้ง 5 คน เพื่อให้ประชาชนพิจารณาออกเสียงเลือก และในการลงคะแนนเสียงของประชาชนให้แก่อุสมัครตามบัญชีรายชื่อหนึ่ง ๆ นี้ ต้องลงคะแนนเสียงให้กับบัญชีรายชื่อใดทั้งหมด เช่นการเลือกตั้งในเขตนครสวรรค์ พรรคสหประชาไทย ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง 5 คน ตามบัญชีรายชื่อ ก. พรรคประชาธิปไตยสงสมาชิกเข้ารับเลือกตั้ง 5 คนตามบัญชีรายชื่อ ข. และพรรคประชาชนส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อ ค. 5 คนเช่นกัน เมื่อประชาชนในเขตเลือกตั้งนครสวรรค์ จะลงคะแนนเสียงให้แก่อุสมัครพรรคประชาธิปไตย ก็จะต้องลงคะแนนเสียงให้แก่อุสมัครบัญชีรายชื่อ ข. ทั้งหมด จะเลือกปึกเบอร์ผู้สมัครตามใจชอบไม่ได้ บัญชีรายชื่อของพรรคใด ที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุด ก็จะได้ที่นั่งทั้งหมดในสภาสำหรับเขตเลือกตั้งนครสวรรค์

วิธีการลงคะแนนเสียงแบบบัญชีรายชื่อนี้ จะลดจำนวนพรรคการเมืองให้น้อยลงและผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนจะต้องสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดพรรคการเมืองที่มีความหมายและมีความสำคัญ อันจะทำให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้น เพราะพรรคมีความสำคัญในการที่จะคัดสรรสมาชิกคนใดเข้าสมัครรับเลือกตั้ง

⁶ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย
(พระนคร : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนศาสตร์, พ.ศ. 2512) หน้า 51

จึงทำให้สมาชิกอยู่ในระเบียบวินัยของพรรค เพราะสมาชิกจะตระหนักว่า ความสามารถ และคุณสมบัติส่วนตัวจะนำมาใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แต่ชื่อเสียงและความนิยมที่ประชาชน มีต่อพรรคการเมืองจะมีความสำคัญในการที่จะทำให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง วิธีการลงคะแนนเสียงโดยระบบบัญชีรายชื่อ นอกจากจะแก้ปัญหาให้มีประชาชนเลือกคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครแล้ว กลับจะมีผลทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งอิสระ หรือที่เป็นพรรคการเมืองเล็ก ๆ ต้องถอนตัวไปในที่สุด หรือมีฉะนั้นจะต้องไปรวมกับพรรคอื่น ๆ เกิดเป็นพรรคการเมืองใหญ่ขึ้นมา

การกำหนดขนาดของเขตเลือกตั้งให้กว้างใหญ่พอควร และมีขนาดเท่ากันทุกเขต พร้อมทั้งกำหนดวิธีการลงคะแนนเสียงด้วยระบบบัญชีรายชื่อเช่นนี้ จะเป็นแนวทางทำให้พรรคการเมืองใหญ่ ๆ เกิดขึ้นได้ และนโยบายของพรรคก็จะเข้ามา มีบทบาทสำคัญแทนความสามารถส่วนตัวของผู้สมัคร มีผลทำให้สมาชิกพรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของพรรคอย่างเคร่งครัด เพราะถ้าถูกลงโทษให้ออกจากพรรคหรือเมื่อมีการย้ายพรรคเกิดขึ้นแล้ว ก็อาจจะไม่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนก็ได้ ดังนั้นเมื่อสมาชิกสภาที่สังกัดพรรคการเมืองต่างก็อยู่ในระเบียบวินัยของพรรคแล้ว จะทำให้รัฐสภามีความมั่นคง มีประสิทธิภาพ และสามารถบริหารประเทศไปได้ด้วยดี ถึงแม้ว่าการกำหนดเขตเลือกตั้งให้กว้างมาก ๆ และวิธีการออกเสียงเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อนี้ จะเป็นการตัดโอกาสของผู้ที่มีทุนทรัพย์น้อยมิให้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก เนื่องจากเลือกตั้งกว้างมาก ในขณะที่ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งนี้เป็นผู้แทนของเสียงส่วนน้อย เพราะในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ ฝ่ายที่โคะแนนเสียงข้างมากจะเป็นฝ่ายที่ได้รับชัยชนะ จึงทำให้เสียงส่วนน้อยที่ลงให้กับบัญชีรายชื่อนั้นของพรรคการเมืองอื่น ๆ มีค่าเท่ากับสูญเปล่า ข้อเสียทั้งสองนี้ ก็เป็นข้อเสียที่เกิดขึ้นในการใช้ระบบการเลือกตั้งตามคะแนนเสียงข้างมากไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตหรือรวมเขต แต่การกำหนดเขตเลือกตั้งให้กว้างมากขึ้นและการใช้วิธีการลงคะแนนเสียงตามบัญชีรายชื่อจะก่อให้เกิดปัญหาว่า จะเป็นการริครอบอำนาจ

อธิปไตยของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสเลือกผู้สมัครที่ตนชอบ เพราะในบัญชีรายชื่อหนึ่ง ๆ นั้น อาจมีผู้สมัครที่ชอบอยู่เพียงคนเดียว ถ้าจะเลือกบุคคลนั้น ก็จะทำให้ต้องเลือกผู้สมัครอื่น ๆ ในบัญชีรายชื่อนั้นทั้งหมดด้วย แม้ว่าผู้เลือกจะไม่นิยมบุคคลเหล่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้การเลือกตั้ง ไม่ใช่การแสดงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน แก้อาการเสียชื่อนี้ ก็เป็นข้อเสียของระบบการเลือกตั้งตามคะแนนเสียงข้างมากนั่นเอง ไม่ว่าจะใช้การเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขต หรือรวมเขตเลือกตั้ง ดังที่ประเทศไทยเคยใช้มาแล้ว แต่ดาพิจารณาในคำนำที่ต่อการใช้ระบบพรรคการเมือง เข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งแล้ว ปัญหาที่ว่า การลงคะแนนเสียงตามบัญชีรายชื่อจะเป็นการรุกรอนอำนาจอธิปไตยของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะนโยบายของพรรคจะช่วยประชาชนตัดสินใจลงคะแนนเสียง โดยไม่สนใจในตัวบุคคลอีกต่อไป ไม่ว่าผู้สมัครนั้นจะเป็นบุคคลที่ประชาชนนิยมหรือไม่ ก็จะไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป เพราะประชาชนจะถือเอานโยบายของพรรคเป็นสำคัญในการเลือกตั้ง

อย่างไรก็ตาม การกำหนดเขตเลือกตั้งให้กว้างมากพอสมควร โดยที่แต่ละเขตจะต้องมีผู้แทนได้เท่ากัน รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยระบบบัญชีรายชื่อนี้ จะสามารถแก้ปัญหาที่สำคัญของการนำเอาระบบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนมาใช้ เพราะจะเป็นการส่งเสริมระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยให้เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย จะทำให้การเมืองของประเทศมีเสถียรภาพมากกว่าการใช้ระบบการเลือกตั้งโดยวิธีเดิมที่เคยใช้มาแล้ว ซึ่งทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอรัฐบาลขาดเสถียรภาพ ขาดประสิทธิภาพ เกิดความวุ่นวายอยู่เสมอ ดังที่ประเทศไทยได้ประสบมาตลอดระยะเวลาที่ใช้การปกครองในระบบรัฐธรรมนูญเป็นต้นมา

สำหรับการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ถ้านำเอาระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากเด็ดขาด 2 รอบมาใช้ ซึ่งหมายถึงว่า ถ้าการเลือกตั้งในรอบแรกไม่มีผู้สมัครคนใดได้คะแนนเสียงเด็ดขาดแล้ว ก็ต้องมีการเลือกตั้งในรอบ 2 อีกครั้ง วิธีนี้จะช่วยให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้น และพรรคการเมืองจะมีความสำคัญใน

การเลือกตั้งมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครจะคอยความสำคัญ
 ลงไป ทั้งนี้เพราะในการเลือกตั้งโดยวิธีนี้ จะต้องมี การแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น
 เขต ๆ แต่ละเขตจะมีผู้แทนได้เพียงคนเดียว และการใช้ระบบเสียงข้างมาก เค็ด
 ชาติ 2 รอบนี้ ในการเลือกตั้งในรอบแรก ถ้าไม่มีผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเสียงข้าง
 มากเค็ดชาติแล้ว ก็จะต้องมีการเลือกตั้งในรอบที่ 2 อีกครั้งหนึ่ง และในรอบที่ 2 นี้
 จะต้องกำหนดให้มีผู้สมัครเหลือเพียง 2 คน คือผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งในอันดับที่ 1 และ
 2 มาแข่งขันกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ผู้ที่ได้รับเลือกในรอบแรกเป็นอันดับที่ 1 และ 2 นี้
 อาจมีผู้สมัครบางคนเห็นว่าตนไม่อาจสู้ผู้สมัครอีกฝ่ายใด ก็อาจจะถอนตัวออกไป ให้
 ผู้สมัครอันดับรอง ๆ ขึ้นมาแข่งขันกัน การเลือกตั้งในรอบที่ 2 นี้ จะช่วยให้ระบบ
 พรรคการเมืองมีความสำคัญอย่างมาก เพราะประชาชนที่เคยลงคะแนนเสียงให้
 แก่ผู้สมัครที่สังกัดพรรคอื่น หรือลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครที่ไม่สังกัดพรรค เมื่อ
 ผลของการเลือกตั้งในรอบแรกปรากฏว่า ไม่มีผู้ใดได้คะแนนเสียงเค็ดชาติแล้ว ก็
 จะเหลือผู้สมัครที่ได้ที่ 1 และที่ 2 อีกเพียง 2 คนเท่านั้น ดังนั้นการเลือกตั้งในระยะ
 นี้ ผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองย่อมได้เปรียบผู้สมัครอิสระ หรือผู้สมัครที่สังกัดพรรค
 การเมืองใหญ่ ก็จะได้เปรียบผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองเล็กๆ เพราะการโฆษณา
 หาเสียงกันในการเลือกตั้งในรอบที่ 2 นี้ คุณสมบัติส่วนตัวจะมีอิทธิพลน้อยลงไปมาก
 ถึงแม้ว่าผู้สมัครอิสระบางคนจะได้รับเลือกเข้ามาในรอบแรก โดยได้รับเลือกเป็นอัน
 ดับที่ 1 หรือ 2 ก็ตาม เมื่อถึงรอบที่ 2 นี้ การที่ผู้สมัครอิสระจะได้รับชัยชนะนั้น
 เป็นการยาก เพราะประชาชนที่เลือกผู้สมัครอิสระเพราะคุณสมบัติส่วนตัวก็จะคงมีอยู่
 เท่าเดิม หรือจะเพิ่มขึ้นอีกก็ไม่มากนัก แต่ผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมือง จะได้เปรียบ
 ในการเลือกตั้งในรอบที่ 2 เพราะในระยะนี้ พรรคการเมืองจะสามารถโฆษณาชักจูง
 ประชาชนที่ยังไม่สามารถตัดสินใจว่า จะเลือกผู้ใด ให้ลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคใด
 มากกว่าผู้สมัครอิสระ ทั้งนี้เพราะพรรคยอมสามารถนึกกำลังและมีการดำเนินงาน
 ของพรรคที่เข้มแข็งกว่าผู้สมัครอิสระ หรือถ้าเป็นการต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองแล้ว
 การเลือกตั้งในรอบ 2 นี้ จะทำให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้นอย่างมาก เพราะ
 เป็นการต่อสู้กันเฉพาะพรรคการเมือง ๒ พรรคเท่านั้น พรรคการเมืองจะต้องทุ่มกำลัง

เพื่อโฆษณาชักจูงประชาชนเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และการเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขต โดยใช้ระบบคะแนนเสียงข้างมากแค่ขนาด 2 รอบนี้ จะเป็นประชาธิปไตยมาก เพราะผู้ที่ได้รับเลือกจะเป็นผู้แทนของเสียงข้างมากอย่างแท้จริง

ในทัศนะของผู้เขียน มีความเห็นว่า การส่งเสริมให้ระบบพรรคการเมืองของประเทศไทยเข้มแข็งขึ้น นอกจากจะใช้ขนาดของเขตเลือกตั้ง และวิธีการลงคะแนนเสียงช่วยในการส่งเสริมพรรคการเมือง หรือจะใช้การเลือกตั้งโดยวิธีแบ่งเขตโดยใช้ระบบเสียงข้างมากแค่ขนาด 2 รอบแล้ว บทกำหนดในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ก็ควรจะส่งเสริมระบบพรรคการเมืองด้วย ส่วนในเรื่องการยื่นคำร้องขอจัดตั้งพรรคการเมือง กฎหมายพรรคการเมืองโดยบัญญัติไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ประสงค์จะสมัคร เขาเป็นสมาชิกของพรรคครบ 500 คน จึงจะขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรจะมีบทบัญญัติกำหนดจำนวนสมาชิกที่จะขอจัดตั้งพรรคการเมืองให้มีจำนวนสูงมากพอสมควร เช่นกำหนดว่า จำนวนผู้ขอจัดตั้งพรรคจะต้องมีผู้แสดงความประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 5,000 คน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองเล็ก ๆ เกิดขึ้นมาได้ เพราะจำนวนสมาชิกพรรคที่กำหนดไว้ 5,000 คนนี้ จะเป็นจำนวนที่แสดงให้เห็นว่าพรรคที่จะจัดตั้งขึ้นได้มีผู้สนับสนุนมาก เพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองล้มไปอย่างง่าย ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ในระบบพรรคการเมืองของประเทศไทย ที่พรรคการเมืองมักจะยุบเลิกไปเมื่อสมาชิกของพรรคไม่ได้รับการเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกเป็นจำนวนน้อย ผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำหนดจำนวนสมาชิกพรรคไว้ประมาณ 5,000 คนนี้ จึงเป็นจำนวนที่มากพอสมควร เพราะกลุ่มผู้จะจัดตั้งพรรคก็จะต้องร่างนโยบายของพรรคเพื่อดึงดูดสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนมากพอเพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นสนับสนุนพรรคตลอดไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองด้วย และการกำหนดจำนวนผู้ประสงค์จะเข้าไปเป็นสมาชิกพรรคใดพรรคหนึ่งจะต้องมีจำนวนมากเช่นนี้ จึงทำให้เกิดพรรคการเมืองน้อยพรรคด้วย และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ควรจะมีบทบัญญัติให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมา จะต้องส่งสมาชิกเข้าแข่งขันในจังหวัดต่าง ๆ อย่างน้อย

1 ใน 3 ของจังหวัดทั้งหมดทั่วประเทศ ซึ่งหมายถึงว่า พรรคการเมืองแต่ละพรรคที่จะจัดตั้งขึ้นมา จะต้องส่งสมาชิกเข้าแข่งขันในจังหวัดต่าง ๆ ถึง 24 จังหวัด มีใจตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแล้ว ส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้งเพียงไม่กี่คน คงที่เคยปรากฏมาแล้ว จากการเลือกตั้งของประเทศไทย เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512 การที่ผู้เขียนได้เสนอให้มีบทบัญญัติกำหนดให้พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ถึง 1 ใน 3 นี้ ก็เพื่อสนับสนุนให้ผู้สมัครรวมกันเป็นพรรคใหญ่ขึ้น พรรคการเมืองเล็ก ๆ ที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่มากนัก ก็จะรวมกันเพื่อให้มีผู้สมัครจำนวนมากพอที่จะส่งเขาแข่งขันในจังหวัดต่าง ๆ ได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ วิธีนี้จึงอาจจะช่วยส่งเสริมให้ระบบพรรคการเมืองของไทยมีน้อยพรรค และจะเกิดพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ขึ้นมาแทนที่พรรคเล็กพรรคน้อย

นอกจากนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติพรรคการเมืองควรมีบทบัญญัติกำหนดจำนวนเงินค่าบำรุงพรรคให้สูงพอสมควรไว้ด้วย เพื่อเป็นการชักจูงให้สมาชิกพรรคสนใจการบริหารงานของพรรคมากขึ้น เช่น กฎหมายควรกำหนดอัตราการเก็บค่าบำรุงจากสมาชิกพรรคเดือนละ 200 บาท หรือเก็บครั้งเดียว 1,000 - 1,500 บาท ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกของพรรคให้ความสนใจในการทำงานของพรรคมากขึ้น เพราะเมื่อใดเสียค่าบำรุงพรรคไปมากพอสมควรนี้ สมาชิกจะต้องสนใจว่าพรรคได้บริหารงานไปอย่างไร และจะเผด็จศึกตามการทำงานของพรรคว่าเงินค่าบำรุงของตนที่เสียไปนั้นให้ประโยชน์อะไรบางอย่างหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า วิธีนี้จะช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องของพรรคการเมืองไปด้วย

สำหรับการชักจูงให้ประชาชนไม่ออกเสียงเลือกตั้งให้มากขึ้นนั้น ในทัศนะของผู้เขียนแล้วมีความเห็นว่า อาจจะทำได้หลายทางด้วยกันคือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งอาจจะกำหนดให้การออกเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้มีหน้าที่ออกเสียงเลือกตั้ง เช่นเดียวกับที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งของไทยได้กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียง และเมื่อบุคคลใดมีคุณสมบัติครบถ้วนแล้ว ไม่ไปออกเสียงเลือกตั้งตามหน้าที่ของตน จะต้องมีคุณสมบัติซึ่งอาจถูกปรับ

เป็นเงิน 5 บาท หรือ 10 บาท หรืออาจมีหลักการลดภาษีรายได้ให้แก่ผู้ที่ไปออกเสียง
เลือกตั้งน้อยกว่าผู้ที่ไปออกเสียงเลือกตั้ง ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการเหล่านี้จะมีส่วนช่วย
ให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งมากขึ้นกว่าเดิม การที่ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือก
ตั้งน้อยนี้ จึงเป็นอันตรายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้
พรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่รู้ว่าตนได้รับความสนับสนุนจากประชาชนมากน้อยเพียงไร รัฐบาล
จะขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรบัญญัติให้การ
ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิโดยเฉพาะของผู้สนใจการเมืองการปกครอง ควยการ
กำหนดให้ผู้ที่มิใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งไปลงทะเบียนประสงค์ที่จะใช้สิทธิในการเลือกตั้ง
เสียก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง โดยกำหนดให้การใช้สิทธิในคราวต่อไปที่จะมีขึ้นนี้ เป็นการ
ลงทะเบียนประสงค์ที่จะใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรก และเมื่อผู้ใดไปลงทะเบียน
แสดงการใช้สิทธิแล้ว เมื่อได้ไปออกเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้ ก็จะทำให้มีสิทธิที่จะไปลงคะแนน
เสียงในครั้งต่อไปด้วยโดยไม่ต้องลงทะเบียนแสดงการใช้สิทธิอีก โดยวิธีการนี้ มิได้
เป็นการคัดสิทธิของบุคคลอื่น ๆ เพราะผู้ที่ละทิ้งสิทธิของตนไม่ไปลงทะเบียนประสงค์จะใช้
สิทธิ ก็คือบุคคลที่ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในสิทธิของตนอยู่แล้ว และเมื่อต้องการจะใช้สิทธิก็ยอมขอ
คืนค่าที่ตนที่ควยการไปลงทะเบียนประสงค์จะใช้สิทธิได้ ทั้งนี้เพื่อลดจำนวนผู้นอนหลับทับสิทธิ
เพราะประชาชนจะให้ความสนใจในสิทธิของตนขึ้นมา คั้งนั้นผู้แสดงความจำนงไปขอลงทะเบียน
เพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนมากจะเป็นบุคคลที่สนใจการเมืองการปกครองอย่างจริงจัง จะทำให้
ได้ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

ในขณะเดียวกัน ผู้เขียนมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติการเลือกตั้งของประเศ
ไทย ยังไม่เอื้ออำนวยในการสร้างระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะการยอมให้
มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดสมัครรับเลือกตั้งได้ และการยอมให้สมาชิก
สภายายสังกัดพรรคใดอย่างเสรีนั้น มีผลทำให้ระบบพรรคการเมืองอ่อนแอ เกิดความวุ่นวาย
ในพรรคการเมืองเอง และทำให้การปฏิบัติหน้าที่ภายในของสภาผู้แทนไม่ไคผล ประชาชน
จึงเกิดความเบื่อหน่ายพรรคการเมืองไปในที่สุด ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า วิธีการ
แก้ไขก็คือ ควรมีบทบัญญัติบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสมัครในนามของพรรคการเมือง

และกรณีที่มีบัญญัติเกี่ยวกับการย้ายสังกัดของสมาชิก การลาออกจากพรรคหรือการถูกขับ
 ออกจากพรรคไว้ควรวาง ถ้าสมาชิกย้ายสังกัดพรรคลาออกจากพรรคหรือถูกขับออกจากพรรค
 แล้ว สมาชิกนั้นจะต้องหมดสภาพของการเป็นสมาชิกสภาไปด้วย ทั้งนี้เพราะการที่ประชาชน
 ได้เลือกผู้สมัครจากพรรคใดแล้ว ก็หมายถึงว่าประชาชนเห็นด้วยกับนโยบายของพรรคการเมือง
 นั้น และต้องการให้ดูแลแทนของพรรคเข้าไปทำหน้าที่ตามนโยบายที่เสนอไว้ต่อประชาชน
 คั้งนั้นเมื่อมีการย้ายสังกัดพรรค ลาออกจากพรรค หรือถูกขับออกจากพรรคเกิดขึ้น สมาชิก
 สภาผู้นั้นก็ควรจะหมดสภาพของการเป็นสมาชิกไปด้วย เพราะต้องถือว่า ภาระหน้าที่
 ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้ไปทำหน้าที่ตามนโยบายของพรรคเต็มหมคไปค้วย เมื่อได้
 มีการย้ายพรรคเกิดขึ้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ข้อเสนอนี้จะช่วยให้พรรคการเมืองของ
 ประเทศไทยเข้มแข็งขึ้น และมีความสำคัญมากกว่าเดิม